

JOAN GARÍ

Vindicació de Stanislaw Jerzy Lec

Aquest mes de gener es trobarà per fi a les llibreries un títol singular. Es tracta de *Pensaments despentinats* (*Mysli nieuczestane*), de Stanislaw Jerzy Lec (L'viv, 1909 – Varsòvia, 1966), publicat per l'editorial valenciana Brosquil. Com que he format part de l'equip que ha fet possible l'edició en llengua catalana d'aquesta autèntica joia de la literatura aforística de tots els temps, em resulta doblement plaent presentar la faena feta –una faena atzarosa, llarga i ara finalment coronada–. La versió directament del polonès ha anat a càrrec de Guillem Calaforra (que ja traduí de l'alemany el llegendari *Das Katalanische*, de Wilhelm Meyer-Lübke) i d'Ewa Lukaszuk. Es dona la circumstància que els traductors han operat sobre la totalitat de l'obra aforística de Lec, una part de la qual no havia vist la llum, fins ara, més que en l'original polonès.

S. J. Lec forma part de la família –estranyament ben avinguda– dels aforistes mundials. Sent com és un clàssic absolut, la seua obra està en realitat mal difosa, molt per davall, en tot cas, de l'autèntic mèrit que l'anima. A l'estat espanyol, per exemple, solament se'l coneixia per una edició parcial dels *Pensamientos despeinados* (a Llatinoamèrica el van vessar en alguna ocasió amb la desgavellada llibertat de dir-ne *Pensamientos descabellados*, o encara *desmelenados*) obra d'Emilio Quintana i Anna Luzny, publicada en la compacta i mai prou agraïda sèrie de l'editorial Península “Nuestros contemporáneos”.

Els aforistes tenen sovint aquesta sort: com els poetes, passen per ser carn selecta d'elits, i no seré jo qui negaré el terreny comú entre la màxima i el poema. Lec fou també poeta, però fou sobretot –i és per això que el vindiquem ara– un talent corrosiu que, enmig d'una societat totalitària –la Polònia beata i estalinista de la postguerra mundial–, va saber alçar el pavelló d'una literatura a mesura exacta de les necessitats crítiques d'un esperit lliure. El resultat és un corpus colossal de meravellosos laconisme, teixit

amb una cosmovisió exultantment semblant a la d'un altre autor amb qui Lec guarda un paral·lelisme curiós: Joan Fuster. Ara mateix Edicions 62 ha reorientat la publicació de l'*Obra Completa* de Fuster amb una edició totalment renovada, el primer volum de la qual recull precisament totes les col·leccions conegudes d'aforismes del de Sueca –que també havia publicat, amb algunes llicències, Isidre Crespo en Bromera–.

“Fuster i Lec poden llegir-se mà a mà. La seua bilis contra la imbecil·litat totalitària, substanciada amb humor, revela punts de vista consemblants”

Fuster i Lec poden llegir-se mà a mà. La seua bilis contra la imbecil·litat totalitària, substanciada amb humor, revela punts de vista consemblants, on només canvia el nom circumstancial d'un tirà i alguna precisió geogràfica. Passa de vegades que autors aparentment en les antípodes tenen en realitat un aire de família secretament invariable. El món de Lec –“un *fulano* de Polònia”, com el defineix Guillem Calaforra–, poblat de filisteus enemics del sentit comú, de paradoxes i de tones d'ironia, s'assembla prou al ring dibuixat per les sentències de l'autor de *Consells, proverbis i insolències*, on l'espàrring sempre és un

contraopinant impossible, narcotitzat per la idiòcia ideològica imperant.

Potser no sorprendré ningú si considere oportú afegir que Stanislaw Jerzy Lec era jueu. De fet, durant la Segona Guerra Mundial va ser empresonat pels nazis a Temopil', d'on va escapar i es va unir als partisans, per a qui feu de redactor de paperassa subversiva. No és aliena a l'arquitectura de la seua obra la condició d'hebreu en un temps i un país –Europa– on la persecució i la massacre agusaren l'enginy d'un poble massa avesat a la dissort. Lec va viure sempre en un entorn social (excepte potser entre 1950 i 1952, en què resideix a Israel) on se'l tolerà com una rara avis que a estones irritava i a estones segregava alguna mena de commiseració. L'establishment polonès, que no mancava totalment de reflexos, no s'hi va acarnissar especialment; fins i tot li procurà unes exèquies dignes d'escriptor. L'home que havia dit “en temps de silenci basta amb una paraula; en els plens de xerrameca, amb un silenci” no hauria desentonat tampoc en la nostra bigarrada societat orwelliana, on les seues màximes, llegides ara –tant com ha canviat el món en trenta o quaranta anys–, conserven sorprenentment un sentit exacte i una direcció perfectament orientada.

En el fons, un aforisme és només una petita arma contra l'estultícia –i bo és de saber que les formes d'aquesta són infinites–. Sovint els seus creadors s'anomenen a ells mateixos moralistes (“Sóc un epígon: dels Deu Manaments”, escriu Lec) i els seus “no facés” i “cal que” informen els esvorancs de la sàtira perquè no se'ns oblide que vestir-se així és només una manera de suplicar al món que no s'encamine tan de pressa cap a la destrucció.

Llegir ara Lec, en la nostra societat (Orwell –quin gran autor!– va encertat de ple: en aquell costat i en aquest del teló d'acer), és aprendre a riure's de com van de malament les coses. Una bona notícia per a les pintes.

Escriptor